



כ-3700 פנינים ב-2 הכרכים יחד

פרשת בא

חלק מהענינים שנידונו בספר

- 1090 מה התועלת בהתראה - הרי ליבו הוכבד
- 1093 משה יצא כשגבו מופנה על פרעה - והוא 'דרך גנאי'
- 1101 מאי שנא הארבה ש'נח בשבת' - משאר המכות ש'לא שבתו' בשבת.
- 1105 מדוע נחלק החושך לב' דרגות [רגיל, ומעובה]?
- 1116 מתוך ג' פעמים שזכר דבר 'השאלה מן המצרים' - פעם אחת לא הוזכר שמלות.
- 1117 משה שאל 'כלי כסף וזהב' מפרעה.
- 1120 ה'חן' שנתן ה' לישראל בעיני המצרים - הוא פלא 'מעל כל הניסים'.
- 1129 מדוע רק בכור מאם חייב ב'פדיון הבן' - הלא במצרים נהרגו גם בכורים מאב.
- 1139 הקב"ה צוה לתת קודם על המזוזות ואח"כ על המשקוף - ומשה הפך הסדר.
- 1145 האם מתו כל בכורי מצרים ברגע אחד?
- 1153 מדוע שרפו 'תרומת המז' בפסח - ולא נתנה לגוי, וכן מדוע לא הקדישהו.
- 1164 כשיצאו ממצרים, מדוע לא יכלו לאפות - הרי היה להם 'מספיק זמן', כל הלילה!
- 1173 עדיף רגע אחד של כאב - מלעבוד כל החיים כחמור.

◀ **רוח הקדים נשא את הארבה (י יא)**

■ **מדוע בסילוק הארבה, כתיב: 'רוח ים חזק מאד' - ובהבאתו לא נצרך ל'רוח חזק'**
 וצ"ב מדוע הביאת הארבה די ב'רוח קדים' - ואילו לסילוק הארבה כתיב (י ט): 'ויהפך ה' רוח ים חזק מאד' [ב' תירוצים]:
 א. שהגיע עם 'בטן ריקה' וסילוקו עם בטן מלאה - והוא כבד יותר].
 ב. כשהגיעו באו גם בעזרת כנפיהם - וכשנסתלקו, צריך להוציא גם חגבים מתים מהחביות.

◀ **רק צאנכם ובקרכם יוצג גם טפכם ילך עמכם (י כז)**

■ **טעם שרצה פרעה שהצאן ישאר**
 א"ק, הנה בתחילה (י יא) אמר פרעה שרק הילדים ישארו, ועתה שינה דעתו ומסכים שכולם ילכו, רק הצאן ישאר, וצ"ב כיצד יעברו ה' בלא קרבנות? [אמנם אפשר בתפילה].
 ועוד מה איכפת לו, על הצאן? ובשלמא בשלב א' כשרצה שישארו הילדים, היינו כדי שיהי' בידו 'בני ערובה' להבטיח שיחזור, אבל הצאן למאי מהני? *
 ואולי, 'לקיחת הצאן' פירושו שבני ישראל יצאו לגמרי, ונסתיים השעבוד, ו'את זה' ביקש פרעה למנוע.
 ובוה תמצא נחת מאי דכתיב אצל קבורת יעקב (בראשית נ ח): 'רק צאנם ובקרם עזבו בארץ גושן', והלא ברור שאין לוקחים 'צאן ובקר' ללויה? אלא ר"ל שלא הפסיק הגלות, וזה ע"י שהשאירו את הצאן.

* אמנם אפשר לומר, שלא רצה שיזבחו את 'אלהי מצרים' [הצאן], ובמקום אחר העלנו בדרך אפשר: שרק צאן היו אליהם - אבל לא בקר, עה"פ (בראשית מג לב): כי לא יוכלו המצרים לאכול עם העברים לחם כי תועבה היא למצרים 779.

◀ **ואנחנו לא נדע מה נעבד את ה' עד בואנו שמה (י כו)**

■ **הבוטח בתורה ומעשים טובים שיש בידו - יופתע' כשיגיע לעוה"ב, ויתברר לו שציפו ממנו להרבה יותר**
 רש"י, כמה תכבד העבודה, שמה ישאל יותר ממה שיש בידו. ואומר רג"ר **קופרמן** ש-א [בשם ת"ח], שזה רמז לעבודת האדם בעוה"ז, היינו: שלא יטח על חלקו בעולם הבא, על סמך 'מעשים טובים שיש בידו', שמה יגלה האדם 'כשיגיע שמה' [לשמים], שציפו ממנו לעשות 'הרבה יותר' תורה ומצוות לפי רוב הכוחות שנתנו לו, ואילו הוא מיעט [בהיותו בעוה"ז] ב'מלאכת שמים'.

◀ **לא אוסף עוד ראות פניך (י כט)**

■ **לא הי' משה מסתכל בפני פרעה - לפי שאסור להסתכל בפני אדם רשע'**
 בספר **פנינים מבי מדרשא'**, מביא להקשות, דמשמע שעד עכשו הי' משה מביט בפני פרעה, ותמה הלא איתא בגמ' [מגילה כח]: אסור להסתכל בפני אדם רשע?

א. א"ק, [ויש לתרץ בהקדם, דכעין זה] נשאל הרא"ש איך מסתכלים על 'מראה הקשת' כדי לברך, הלא אמרו בגמ' (חגיגה טו): המסתכל בקשת עיניו כהות? ותירץ הרא"ש: לא אמרו אלא 'המסתכל' והוא 'כשמביט בכונה ורואה זמן ארוך', ואף אנו נאמר: שלא הי' משה 'מסתכל' בפניו - אלא 'רואהו'.
 ב. אמנם אפשר לומר ביותר, שלא הי' משה מביט בפניו כלל, ומה שעד עתה הי' רואהו - היינו שהי' נפגש עמו, ומעתה הודיעו שלא יוסיף להפגש עמו.
 *

■ **ב'נחל אליהו' הביא שכאשר נפגש החזו"א עם בן גוריון, הוריד החזו"א את משקפיו כדי שלא יוצרך להביט בפניו, עוד הביא, שה'סטייפלר', עמד מבחוץ והבריח במקלו בחורים שהתאספו לראות את המעמד [שלפי דעתם הי'] 'כבוד התורה', שראש ממשלה מגיע ל'גדול הדור', וצעק עליהם ה'סטייפלר' ואמר: החזו"א אין לו ברירה הוא חייב לקבלו, אבל אתם האין תעברו על הדין שאסור להסתכל בפני אדם רשע'.**

◀ **דבר נא ... וישאלו (יא ב)**

שואלים, מדוע לא נצטוו על 'מצות שאלה'?
 א. א"ק, אולי לא רצה הקב"ה לחייבם.
 ב. מנ"ל שלא נצטוו?! דילמא מי שלא שאלו מן המצרים - ביטל מצות עשה*.
 ויש להתבונן ש'בדרך כלל' אין 'פרווה' בתורה, אלא כל 'הצעה' של הקב"ה - 'מצוה היא לנו'.

אמנם מצאתי 'מצוה אחת' שהיא 'רשות' - בנגעים אצל 'פניו הבית' [וציוה הכהן ופינו את הבית (ויקרא יד לו)] דאיכא למ"ד שאין חייבים לפנות, והוא עצה טובה שלא יטמא [ופלוגתא דתנאי הוא סוף מסכת נגעים, אם הוא רשות או חובה].
 וב'השלכת טריפה לכלב' - מציין המנ"ח, ש'אף-אחד' מ'מוני המצוות' לא הביאו מצוה זו, אמנם התוס' אמרו: דאיכא עשה.

* ואולי סמכו השואלים את יתירותיהם על מילת 'נא', ואכן בעקדת יצחק' אומרים (בראשית כב ב): 'קח נא' ל' בקשה אינני מצוך, [ל' רש"י: 'בבקשה ממך עמוד לי בנסיון'].
 וכן מצאנו מילת 'נא' (בראשית מז כט): 'שים נא ירך תחת ירכי, ואמר [המהרי"ל דיסקין, הובא עה"פ (מז כט): 'ועשית עמדי חסד' 849] שלא צוהו, כדי שיוכל להשבע על זה / אמנם משם אין להוכיח - לפי שלשון תורה לחוד ולשון בני אדם לחוד.

◀ **וישאלו (יא ב)**

רש"י, שלא יאמר אברהם: ועבדום וענו אותם' קיים בהם - 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' לא קיים בהם (ומקורו בגמ' ברכות ט).
העולם שואל: וכי בלא שיאמר אברהם אין לו לקב"ה לקיים הבטחתו?

יש **מתרצים:** שכסף וזהב, הלא 'כקש נחשב' כלפי מעמד הר סיני ומתן תורה, ואם כן כלפי שמיא יש כאן 'רכוש גדול' גם בלא כסף וזהב, אך אברהם, יאמר: 'שליבני ישראל' [השקועים ב'טיט של מצרים', ואינם יודעים ערכה של תורה], יש לתת להם **עכשו** גם 'כסף וזהב' [מה שנחשב אצלם 'דבר יקר' עתה בהיותם עדיין בשעבוד מצרים].

◀ ומת כל בכור (יא ה)

■ גם ברשע יש ניצוצות קדושה המחיים אותו - ובהשאב ממנו הקדושה ימות

אורה"ח, לא אמר 'והרגתי' כל בכור / אלא 'מעצמם ימותו' בהשאב מהם חלק הטוב / והוא כעין הנאמר בגמ' בכמה מקומות (כגו' שבת לג): 'נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות', והיינו בהיות הצדיק 'מקור הקדושה' מביט ברשע, היו נשאבים מן הרשע מעט ניצוצות הקדושה שיש בו [שהם המחיים אותו], לפיכך נשאר בלא חיות, ונעשה גל של עצמות.

■ איך נתעלו ישראל [בזמן קצר] מעובדי ע"ז - ל'מקבלי תורה'

א"ק, 'ואם כך לעוברי רצונו, עאכ"ו לעושי רצונו', ובעבור הקב"ה בארץ מצרים, נשמות ישראל נשאבו לצד הקדושה, ולא יפלא האיק בומן קצר כ"כ, עלו ממצב של עובדי ע"ז - עד שהיו ראויים לקבלת תורה. [מידה טובה מרובה ממידת פורענות].

◀ החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (יב ב)

■ ג' נפק"מ מכך שניסן הוא 'ראשון לחדשי השנה'

פרש"י, לומר דחודש ניסן יהא נחשב ראשון במנין חדשי השנה, ואייר שני, וכן הלאה, ואכתי צ"ב האם יש נפק"מ לדינא מזה:

הרמב"ן כתב דהתורה קבעה שהמנין יהיה כן כדי שיהא מזה 'זכרון יציאת מצרים', [כמו שע"י 'מנין ימי השבוע מהשבת' נזכר 'יום השבת'], ונמצא לפי זה שיש ענין ב'כתיבת צ'קים' וכדומה לכותבם לפי מנין חדשי התורה.

ועוד נראה שיש נ"מ מזה גם לדינים דאורייתא:

א. לגבי 'עיבור השנה', שאין מעברים אלא אדר, וקאמר במכילתא מ"ט לפי שאין תוספת עיבור אלא לבסוף.

ב. 'קרבנות ציבור' - שמא' ניסן צריכים להביא מ'תרומה חדשה', והיינו משום שניסן הוא תחילת השנה.

ג. לגבי 'בל תאחר' לר' שמעון דס"ל שעובר בג' רגלים כסדרם, והיינו שניסן בראש'.

◀ כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו (יב ט)

■ טעם המצוה לצלות הפסח, ואיסור 'נא' ו'מבושל'

הראשונים (רא"ש עה"ת ועוד) מסבירים טעם של מצות צלי, ואיסור נא ומבושל, לפי שנועד 'ריח הצלי' להוציא ולעקור מלב המצרים וישראל את הע"ז של טלה ע"י שעומדים ישראל בתוך ארץ מצרים, ומפוזים ריח של ע"ז שרוף ב'ראש כל חוצות', שאין עושים תנורים בתוך הבית מחמת העשן, ולכך לא יוכלו בני ישראל [הפוחדים מן המצרים] לעשות 'חצי עקירה', ע"י 'בישולי' שאין בו ריח, או ע"י צלי למחצה.

וכן מסבירים טעם: שצריך 'לצלוחו שלם', כדי שלא יוכלו להצטנע [בפני המצרים], שכביכול אין זה שה [שהשה ע"ז של מצרים], דדלמא שור הוא. וכל זה כדי לעקור הע"ז מלבם של ישראל.

◀ ואכלתם אותו בחפזון (יב יא)

■ ואכלתם אותו בחפזון - ב'הצגה' של חפזון

צריך לדעת ש'חפזון זה', הוא לא משום שהיו צריכים למהר לצאת, שהרי כשגמרו לאכול 'נרגעו', [השעינו המקל על הקיר, פתחו החגורה, הורידו הנעליים, ולא הלכו לשום מקום, כדכתיב: 'לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר'], אלא שנצטוו לאכול ב'צורה של חפזון', להזכיר ענין שנאלו במהירות.

אמנם יש לחקור האם 'מכל מקום' נצטוו ש'עצם האכילה' יהי במהירות.

◀ ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים (יב יב)

א"ק, הלשון 'שפטים' [עונשים, ונקמה] מתאים על בני אדם - ולא על דומם?

תשובה: לפי שביזה הע"ז והשמידה 'דרך השחתה', כדי שידעו שאין בה ממש, לכך שייך בה הלשון 'שפטים'.

שו"ר רמב"ן, שפי' 'שפטים' שהשפיל מזלם וימלאך של מצרים'.

◀ ובכל אלהי מצרים אעשה (יב יב)

איתא במדרש תנחומא: שע"ז של כסף וזהב היתה ניתכת, למען יוכלו היהודים להשתמש בהם, שואל 'אילת' הלא אין כאן ביטול?

א"ק, ודבר זה [דפשיטא לי' לאילת, שאין ביטול של שמים מתיר ע"ן] צריך עיון הרבה, דשואל 'ביטול של הקב"ה' מהני להתיר, ויש להסתכל בטעם מדוע רק ביטול של גוי מתיר ולא של ישראל.

◀ ושמרתם את המצות (יב יז)

■ גרי"ז, מצות עם 'תפילה וכונות', חשובות הם מאד - אך חשוב מהם מצות שנעשו ב'דיקדוק הדין'

מעשה בחסיד שרצה לציין לפני הרב מבריסק שיותר חשוב הלב - מדקדוק המצוה, והוא סיפר: שכאשר יצא רבו מאפית מצות ועמו המצות שנאפו בדקדוק ובהידור, פגש יהודי הנושא אף הוא מצות, שאל הרבי את היהודי, מה הידור יש במצותיך?

אמר לו היהודי: אני אין באפשרותי לעשות הידורים כל כך כמו הרבי, לפיכך התפללתי מ'קירות ליבי אל ה' שיהיו ה'מצות שאפיתי' מהודרות, ונקיות מכל סרך של חמץ, אמר הרבי: כל כך התפללת! אם כן איפוא הבה נחליף - וכן עשו.

כונת החסיד המספר לגרי"ז היתה - להראות שיותר חשוב התלהבות של מצוה - מדיקדוקי מצוה, אך הגרי"ז הקדימו, ואמר 'על אתר', אכן רואים 'כח התפילה', שזכה היהודי ב'מצות המהודרות'.

◀ ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר (יב כב)

אם הי' לנו [עם ישראל] 'מזל' - היו דתן ואבירים יוצאים מפתח ביתם*, והיו עם ישראל נפטרים מהם ומהצרות שהביאו.

אך מסתבר שכל 'גבורתם' [למרוד במשה], הוא כאשר אין חשש לגופם [כגו' להותיר עד בקר]. אמנם לבסוף ב'מרד הגדול' 'פקרו לגמרי' והצטרפו לקרת, גם במחיר חייהם.

ואולי אכן יצאו מפתח הבית - אך לא ניזוקו, כי 'לפורענות גדולה מזו היו מתוקנים' - לעשותם 'אות לבני מרי' [בעדת קרח].

* שהרי 'זה דרכם כסל למו', למרוד במצוות שנצטווה משה.

◀ ועצם לא תשברו בו (יב מו)

■ מדוע בפסח מזמינים אורחים [כל דכפין יתי ויאכל] - מה שלא מצאנו בשאר המועדים?

א"ק, הנה בהגדה אמרין: 'כל דכפין יתי ויאכל כל דצריך יתי ויפסח' / א"ק, צ"ב מהו 'פרץ הנדיבות' הזאת טפי בפסח משאר יו"ט, ובשלמא בסוכות אין מקום בסוכה [לכך אין מזמינים אורחים], אבל בשבועות, למה לא אומרים כל דצריך יתי ויאכל?

ונראה: דעיקר ההזמנה הוא משום קרבן פסח [וזהו כל דצריך יתי ויפסח], דמשום 'ערבות' חייב לתת לחבירו כזית מן הפסח, אלא שבפסח יש דין 'שאינו נאכל אלא על השובע' [שמא ישבור עצם], ולכך מקדים ואומר: 'כל דכפין יתי ויאכל'.

עוד נראה שהיו עולי רגלים מגיעים ליי"ם והיו בני העיר, מקבלים האורחים, ומכריזים ומודיעים להם 'מבעוד יום', 'כל דצריך' מי רוצה להצטרף לחבורת פסח. [ולא כפי שאנו מכריזים ב'ליל הסדר', שזה כבר מאוחר מדי, שאין הפסח נאכל אלא למנויין].

◀ וכל בכור אדם בכניך תפדה (יג א)

הרב שך ראה בחור שיווד באמצע הסדר, שאל אותו: לאן? אמר לו שהולך ל'פדיון הבן', ששקול כפ"ד תעניות, אמר לו הרב שך: שגם דף גמ' יש בו פ"ד.

להנצחות ובכל עניני הספר:

אימייל: 6916645@GMAIL.COM